

С. В. Ковальський

СТАНОВЛЕННЯ ГРЕКО-КІПРСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІНТЕЛІГЕНЦІЇ В ПЕРШЕ ДЕСЯТИРІЧЧЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ РЕСПУБЛІКИ КІПР (1960–1970)

Процес формування національної інтелігенції в країнах на стадії здобуття незалежності являє собою великий науковий інтерес. Постає питання щодо розглядання цього соціального прошарку як маргінальної групи чи нової інтелектуальної хвилі — носія прогресивних ідей. Виникає проблема співвідношення цієї групи населення з владою: чи проводить уряд протекціоністську політику відносно інтелектуальної еліти, чи, навпаки, намагається вплинути на її розвиток силою? Державна політика Кіпру щодо розвитку інтелігенції яскраво ілюструє проблеми, які виникали у внутрішній політиці “малих країн”, які звільнялись від колоніального панування.

В радянській історичній літературі існувало багато праць, присвячених проблемам Кіпру, таких вчених, як Л. М. Анісімов [1], В. А. Шмаров [2], В. Н. Ковальов [3], Б. Г. Єгоров [4]. Попри величезну кількість розглянутих аспектів, інтелігенція острова залишилась майже не вивченою. Серед загальних праць, присвячених інтелектуальній еліті Азії, слід зазначити монографію “Интеллигенция и социальный прогресс в развивающихся странах Азии и Африки”, яка була опублікована в 1981 р. [5]. В цьому дослідженні зроблена спроба систематизувати та представити цілісну картину інтелігенції як соціального прошарку на Сході. Ця монографія має теоретичний характер та не розглядає окремі країни чи регіони, що приводить до некоректних висновків: інтелігенція всього Азійського регіону розвивалась за спільними законами та мала єдину мету, яка полягала в підтримці національно-визвольної боротьби своєї держави. Досить повна та змістовна інформація з цієї проблеми міститься в пері-

одичному інформаційному бюлетені Міністерства освіти Кіпру під назвою “Cyprus To-Day”. Цей журнал відображав тенденції в державній політиці щодо національної інтелігенції. Слід враховувати ідеологічне навантаження цього видання, а також його продержавний та антитурецький характер.

Інтелектуальна еліта в перше десятиріччя незалежності Кіпру в 1960-70-х рр. пройшла своє становлення. В цей період на інтелігенцію острова вплинули специфічні фактори політичних, етнічних та соціальних процесів молодій державі. Першою умовою, яка вплинула на її становлення, було те, що повну вищу освіту мешканці Кіпру могли отримати тільки за межами своєї країни. Тому висококваліфіковані юристи, лікарі, науковці та інші отримували освіту в Європі чи Америці. З одного боку, це зближувало кіпрську інтелектуальну еліту з європейською культурою. З іншого — віддаляло її від своєї національної спадщини. Тому формування інтелігенції під час становлення незалежної республіки проходило серед високоосвічених людей з різносторонніми уявленнями. Другою рисою можна назвати вплив етнічного розмежування острова, що відобразилось на суспільній структурі. Таким чином, кіпрська інтелігенція, маючи одну соціальну основу, поділялась на дві окремі групи, які розвивались в різних етнічних контекстах та бачили по-різному історію та майбутнє острова. Тому, кажучи про національну інтелігенцію Кіпру, слід відокремлювати національну грецьку та турецьку інтелігенцію, які відображали різні політичні та національні інтереси.

З перших років становлення незалежної республіки Кіпр влада приділяла велику увагу розвитку освіти та культури острова. Усіма питаннями, пов'язаними з освітою, мистецтвом та наукою, керувало Міністерство освіти. З 1961 р. в його складі був створений Департамент культурного розвитку. А з 1965 р. він відокремився в самостійний відділ культурної політики при Міністерстві [6, с.8]. Державну позицію щодо підготовки вчителів висловив міністр освіти Саф'янос, узагальнюючи результати розвитку культури за 10 років в середині 70-х рр. ХХ ст. За його словами, саме розвиток освіти надав можливість зміцненню таких економічно вигідних галузей, як туризм та сільське господарство [7, с.6]. Згідно з офіційними даними за 15 років кількість вчителів грецьких початкових та середніх

шкіл збільшилась в цілому в два рази з 2121 в кінці 1959 р. до 3938 в 1974 р. [8, с.14]. Позитивним результатом державної політики в цієї сфері було зниження рівня неписьменності населення острова. В 1970 р. серед населення острова віком 17-24 років рівень неосвічених людей складав 2 % всієї вікової групи. Тоді як серед населення віком 60-69 років 35 % не вміли читати та писати [9, с.70]. Наведені дані свідчать про те, що політика керівництва Кіпру підтримувала розвиток освіти, що давало свої позитивні результати.

Влада Кіпру приділяла особливу увагу підготовці вчителів. Для цього був організований Педагогічний інститут, де усі, хто отримав середню освіту, мали змогу пройти безкоштовне трирічне навчання. Випускники цього закладу мусили відпрацювати в муніципальному чи сільському навчальному закладі п'ять років [10, с.210]. Загальна кількість студентів, які навчались в Інституті в 1974 р., склала 279 студентів [11, с.10]. Існували також вечірні школи, які готували педагогічні кадри. Міністерство освіти розробило програму підвищення кваліфікації вчителів, яка складалась з періодичних конференцій та зустрічей педагогів. Практикувалось запрошення іноземних спеціалістів. Так, Педагогічний інститут був створений завдяки англійському спеціалісту Веделлу, який спеціально для цього прийшов на Кіпр [12, с.23-24].

В 1962 р. при Міністерстві освіти був створений науково-дослідницький центр Кіпру. В його функції входило проведення досліджень в сфері історії, фольклору, етнології, етнографії, соціальної антропології, філології, мовознавства та економіки. Центр розпоряджався декількома архівами, проводив археологічні розкопки власними силами та за допомогою закордонних спеціалістів. Одним з найвідоміших вчених Кіпру був та залишається Васос Карагеоргієс. Цей відомий археолог закінчив Інститут археології при Лондонському університеті. Він автор чисельних праць з археології та історії Кіпру на англійській, грецькій та французькій мовах. Під його керівництвом була проведена низка археологічних експедицій по всьому острову. Розквіт його наукової діяльності прийшовся на 60-ті рр. XX ст. Зараз він є радником з питань археології у всесвітньо відомому благодійному фонді Левентіса. Ще однією вагомою постаттю кіпрської науки є Нікос Кономіс — філолог та філо-

соф, який пройшов навчання в Афіньському університеті, Оксфорді та Кембриджі. Сфера його наукових інтересів полягає в дослідженні давньогрецької філософії та літературі. В 1960-ті рр. публікувався в різних виданнях Великої Британії, Франції, Греції та Кіпру [13, с.630].

Інженерів та технічних спеціалістів уряд Кіпру почав готувати власними силами з 1968 р., коли разом з ЮНЕСКО був створений Вищий технічний інститут. Крім того, цей заклад готував викладачів для професійних-технічних училищ [10, с.210]. Характерною рисою розвитку технічних професій було збільшення архітекторів. В перші 5 років існування незалежної республіки Кіпр відчувалась потреба в кваліфікованих архітекторах. Це пов'язано перш за все з вимогами туризму, що розвивався в той період дуже активно. Як відзначалося спеціалістами з архітектури при Міністерстві освіти, з 1960 р. перехід від колоніального до самостійного управління ознаменувався в першу чергу зміною зовнішнього вигляду готелів, шкіл, тощо, і це було зроблено завдяки праці молодих архітекторів [14, с.21]. Особливо виділялись такі спеціалісти, як С. Іконому, брати Михалідіси, Т. Дмитріс.

Кіпрська влада жила заходів зі стимулювання розвитку творчої інтелігенції. В 1969 р. була впроваджена Державна літературна премія. Міністерство освіти виділяло гроші бібліотекам для придбання книг кіпрських письменників та влаштовувало книжкові виставки на острові і в Греції [8, с.19]. В 1960-ті рр. в грецькій громаді з'явилась велика кількість молодих письменників, серед них значна частина жінок. Головною тематикою їх творчості було життя на острові в сучасний для них період та екскурс в різні історичні епохи. Провідною темою стали трагічні події 1964 р., пов'язані з етнічним конфліктом та бомбардуванням острова турецькими літаками. Ця сумна тема не залишила байдужими таких талановитих письменників, як Ліна Соломоніду (повість "Тут покоїться"), Ріна Кацеллі (роман "Зошити моєї сестри") та Христакіс Георгіу (твори "Паралелі" та "Трежини") [10, с.241]. Треба відмітити, що ці твори не були агітаційними, тому що висловлювали почуття спільної біди. Наприклад, Л. Соломоніду зробила спробу відтворити психологічні аспекти конфлікту на острові через почуття та думки родичів і друзів загиблого героя біля його могили. Вказані письменники торкалися також історичних тем

в першу чергу періоду середньовіччя часів Візантії та британського колоніального правління. Глибокий психологізм був присутній творам Яніса Кацуріса та Паноса Іоанідеса. Я. Кацуріс іронічно зображав “маленьких людей”, показував філософію обивателів. П. Іоанідес більш детально вивчав взаємозв’язок між минулим та сучасним в історії Кіпру.

Для цього періоду характерна поява молодого покоління поетів. Михаліс Пасиардіс та Еллі Леоніду почали свій творчий шлях зі збірок, присвячених кіпрській трагедії 1964 р. Їх вірші наповнені турботою за долю рідного острова. Е. Леоніду проявила себе також як перекладач віршів болгарського поета Гео Мілева та радянського — Євгена Євтушенка [10, 235-236]. В середині 60-х рр. ХХ ст. публікує свої перші збірки Георгіос Малекіс. Він закінчив філологічний факультет Московського державного університету, і його твори перекладались на російську, українську, білоруську мови.

В перше десятиріччя незалежності Кіпру сформувався національний театр. В 1961 р. була створена Кіпрська театральна організація. Спеціально для її розвитку Департамент культури при Міністерстві освіти розробив п’ятирічну програму [15, 135-136]. Незважаючи на те, що на острові тоді діяла постійна акторська труппа всього в 30 чол., вона давала вистави в різних районах Кіпру. Георгіс Арвантакіс, випускник афінської консерваторії, заснував в 1960 р. музично-хореографічний етнографічний ансамбль у містечку Лісі.

Художнє життя також інтенсивно розвивалось. В цей період заявив про себе випускник школи витончених мистецтв в Парижі Харілаос Дікеос. Його перша експозиція акварельних малюнків на Кіпрі відбулась 29 травня 1965 р. Презентація проходила при підтримці уряду. Її відкривав міністр освіти К. Спірідакіс.

Отже, в перше десятиріччя незалежності на Кіпрі чітко простежується інтенсивний розквіт інтелектуальної еліти. Грецьку культуру на острові розвивали люди, в підготовці яких суттєву роль відігравав космополітизм та європейська система цінностей. Кіпрський уряд зі свого боку створив певні умови для творчої та інтелектуальної праці інтелігенції. В першу чергу це обумовлювалось потребами економічної кон’юнктури острова. Результатами державної політики було зниження рівня неписьменності населення та розширення туристичної сфери. Суттєві

здобутки простежуються в науці та літературі, про що свідчить поява в цей період відомих всьому світу вчених та письменників. Підводячи підсумки, можна сказати про те, що за 10 років існування молодій республіці Кіпр сформувалась інтелектуальна еліта, яка відображала інтереси та погляди грецької спільноти острова, а керівництво зі свого боку стимулювало подальший її розвиток.

Джерела та література

1. Анисимов Л. Н. Проблемы Кипра: исторический и международно-правовой аспекты. — М.: Международные отношения, 1986. — 180 с.
2. Шмаров В. А. Кипрская проблема в политике империализма (1963-1978 гг.). Автореф. дис. ... канд. истор. наук. — М., 1979. — 20 с.
3. Ковалёв В. Н. Проблема Кипра и Организация Объединённых Наций (1954-1977 гг.). Автореф. дис. ... канд. истор. наук. — М., 1978. — 26 с.
4. Егоров Б. Г. Кипр: тревоги и надежды. — М.: Знание, 1986. — 63 с.
5. Интеллигенция и социальный прогресс в развивающихся странах Азии и Африки / Ред. Г. Ф. Ким, А. Б. Беленький. — М., 1981. — 328 с.
6. The Cultural Policy of the Ministry of Education // Cyprus To-Day. — 1976. — № 2. — Р. 7-11.
7. Education in Cyprus. Background Paper Presented by the Minister of Education During the Seventh Commonwealth Education Conference in March, 1977 // Cyprus To-Day. — 1977. — № 1-2. — Р. 6-9.
8. Cyprus To-Day. — 1976. — № 3-4. — Р. 13-20.
9. Michaelidou A. S. The Problem of Illiteracy in Cyprus // Cyprus To-Day. — 1970. — № 3-4. — Р. 70.
10. Кипр. Справочник / Ред. Е. И. Уразова, В. А. Шмаров. — М.: Наука, 1986. — 272 с.
11. Frixos Petrides. Objectives and Orientations in Cyprus Education // Cyprus To-Day. — 1970. — № 3-4. — Р. 7-15.
12. Christodoulides A. D. Elementary Education // Cyprus To-Day. — 1970. — № 3-4. — Р. 19-25.
13. Ιστορία του Ελληνικού Έθνους. — Αθήνα, 1980. — 670 σ.
14. Georghiddes P. A Brief Introduction to Cyprus Architecture // Cyprus To-Day. — 1965. — № 3. — Р. 20-21.
15. The Almanac of Cyprus / Ed. by A. Cristodoulou. — Nicosia, 1991. — 360 p.

Анотації

Ковальский С. В. Формирование греко-кипрской национальной интеллигенции в первое десятилетие независимости республики Кипр (1960–1970).

В статье рассматривается процесс формирования греко-кипрской интеллигенции в период становления кипрской государственности в 60-70-х гг. XX ст. Автор показал государственные программы, стимулирующие развитие интеллектуальной элиты в соответствии с экономическими потребностями острова.

Kovalskiy S. V. Forming of the Greek -Cypriot national intelligentsia in the first decade of the Cyprus republic independence (1960–1970).

In this article the author tries to analyze the process of Greek-Cypriot national intelligentsia forming process during the difficult period of the Cyprus` state building during 1960–1970.State programs that stimulated the development of the intellectual elite according to the economic needs of the young republic are shown.